

УДК 32:[316.324.8:004](100)(045)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Іван Олефір

*Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
кафедра суспільно-політичних наук, глобалістики та соціальних комунікацій
вул. Львівська, 23, 03115, м. Київ, Україна*

У статті розглянуто приклади провідних держав світу, які досягли найвищих результатів у побудові інформаційного суспільства. Кожна країна реалізує підходи до побудови інформаційного суспільства в залежності від економічних, духовних, культурних та релігійних особливостей власної держави. Розбудова інформаційного суспільства в кожній країні залежить від політики, яку проводить держава у сфері інформатизації. Хоча рівень розбудови інформаційного суспільства, який спостерігається в Україні, у порівнянні з іншими провідними державами є недостатнім, Україна має усі можливості і потенціал, аби забезпечити розвиток інформаційного суспільства на рівні, який би відповідав вимогам сучасності.

Ключові слова: інформаційне суспільство, моделі інформаційного суспільства, інформатизація, науково-технічний прогрес.

Розвиток сучасної цивілізації визначається стрімкими процесами інформаційно-комунікаційної революції, яка охоплює все більше країн світу. XXI століття характеризується формуванням та розвитком інформаційного суспільства. Основну роль у цьому відіграють інформаційно-комунікаційні технології, які пройшли шлях від технологічного фактору розвитку до суттєвої складової функціонування сучасного суспільства. Їх інтеграція у суспільство стала складовою соціального прогресу та економічної конкурентоздатності держави.

На можливості проникнення інформаційних технологій у суспільство впливає не лише прогрес науково-технічної думки, але й соціально-економічні та правові умови, які створюються в державі, тому при формулюванні концепції інформаційного суспільства держави повинні враховуватися загальнодержавні інтереси, а також інтереси підприємців і громадян.

Першими, хто почав вивчати концепції інформаційного суспільства, були західні дослідники, які давали різні назви майбутньому інформаційному устрою: постмодерн, посткапіталістичний, постцивілізаційний тощо.

Найвизначнішими представниками західної наукової думки у цих дослідженнях були: Д. Белл, О. Тоффлер, Й. Масуда, З. Бжезінський, М. Кастельс та інші. Щодо українських вчених, то питанням формування інформаційного суспільства присвячені роботи таких вчених: Г.В. Атаманчук, О.М. Бандурко, Р.А. Калюжний, С.А. Макаренко, Г.Г. Почепцов, Ю.І. Черняка та ін.

Оскільки першочергова участь у побудові інформаційного суспільства належить саме державі, то метою даної статті є аналіз державної політики у розвитку інформаційного суспільства в різних країнах задля визначення основних чинників, від яких залежить ефективність його побудови. Це необхідно для розробки рекомендацій, які необхідні Україні у процесі розбудови інформаційного суспільства.

Для ефективного впровадження процесів інформатизації кожна країна розробила свою концепцію. В ній зазначалася мета суспільного розвитку та пропонувалися механіз-

ми її досягнення. Ця концепція повинна включати основних осіб – приватних організацій, населення та державу, а також зазначати функції, які вони будуть виконувати.

Відповідно до власного бачення, кожна країна повинна самостійно розробити концепцію входження до інформаційного суспільства. Ядро будь-якої концепції формується за допомогою певного набору характеристик, які притаманні стратегіям усіх країн.

Під час переходу до інформаційного суспільства, з метою його ефективної побудови, необхідна адекватна, чітка і виважена інформаційна політика держави. За останні десятиріччя країнами були прийняті свої концепції, які сформували стратегію і тактику стосовно інформаційного розвитку. Такі програми розроблені в Європейському Союзі – «Європейський шлях до інформаційного суспільства»; Данії – «Державна програма переходу до інформаційного суспільства»; Норвегії – Програма «eNorge» і Програма Становлення і переходу до інформаційного суспільства «Краще використання інформаційної технології у Норвегії»; Швеції – «Інформаційне суспільство Швеції» та Національна стратегія становлення інформаційного суспільства Швеції; Фінляндії – перша Програма «Фінський шлях до інформаційного суспільства», друга Програма розвитку інформаційного суспільства та Стратегія розвитку інформаційного суспільства до 2015 року» [2, с. 396].

Не дивлячись на те, що багато успішних країн вже реалізували програми з побудови інформаційного суспільства, не існує чітко визначених правил і схем його розбудови. Розрізняють кілька моделей інформаційного суспільства.

Найпоширенішими моделями є західна та східна. Західною моделлю називають шлях, який проходять розвинені країни Європи та США. Але її ще можна конкретизувати, виокремивши американо-англійську модель та модель континентальної Європи [5, с. 65].

Досліджуючи американо-англійську модель, можемо зазначити, що вона характеризується загальною концепцією соціально-економічного розвитку, що передбачає перевагу приватного сектору над функціями держави в усіх напрямках життєдіяльності суспільства.

Також при американському шляху формування інформаційного суспільства функції держави зменшуються до мінімуму, а діяльність приватного сектору підвищується до максимуму. Основна мета такого підходу – залишити все у руках приватного сектору і ринкових сил, повністю лібералізувати ринок інформаційно-телекомунікаційних технологій [6, с. 42].

Виходячи з того, що в США найбільший досвід інформатизації суспільства, вони вважають, що саме їм належить історична роль очолити людство в процесі перетворення його з індустріального стану в інформаційний. Інформаційна модель інтернаціоналізації світу вперше з'явилася саме в США. Для підтримання своїх глобальних інтересів США мають потребу в розгалуженій світовій системі комунікацій. Зростає економічне значення експорту продукції комунікації і сервісу [5, с. 65].

Досліджуючи європейську модель побудови інформаційного суспільства, можемо зазначити, що тут держава намагається поєднати урядові та приватні сили з урахуванням того, що участь кожної з них може змінюватися залежно від обставин. Ще у 1993 році у Резолюції ЄС було викладено підхід ролі держави у формуванні інформаційного суспільства, де вказувалося про необхідність досягнення балансу між ринковою та соціальною орієнтаціями [6, с. 41].

У Доповіді Форуму з інформаційного суспільства Європейською комісією було зроблено наголос на формуванні гуманістичного підходу до інформаційних послуг. Його завдання полягало в можливостях адаптації населення до інформаційного суспільства. Оскільки швидкість змін, які відбуваються в суспільстві, надзвичайно висока, населення зможе адаптуватися до умов інформаційного суспільства лише у тому випадку, якщо дер-

жава створить можливості для його навчання впродовж усього життя. Тому інформаційне суспільство – суспільство безперервного навчання [4, с. 37].

Не може бути розподілу суспільства на тих, хто має доступ до інформації та тих, хто її позбавлений, оскільки не все населення забезпечено такими ресурсами, як он-лайн доступ до інформації, інтерактивне телебачення та супутниковий зв'язок. Державна політика повинна сконцентрувати свої можливості на підвищенні якості життя звичайних громадян шляхом електронного надання своїх послуг.

Нові технології, які впроваджуються у суспільне життя, можуть нести як переваги, так і шкоду. З однієї сторони, люди можуть впливати на прийняття державних рішень та здійснювати більший контроль за державною владою. З іншої сторони, серйозні трансформації, наприклад у промисловості, ведуть до зникнення одних видів робіт і появи нових. Цей процес є загрозливим для багатьох людей. Оскільки ЄС поставило за мету пріоритетну побудову інформаційного суспільства, то його стратегія руху Європи до інформаційного суспільства реалізується в наступних положеннях:

- початок лібералізації телекомунікаційного сектору;
- підтримка регіональних ініціатив у побудові інформаційного суспільства;
- розроблення відповідних програм у сфері освіти;
- впровадження наукових досліджень у виробництво.

Особливостями державної політики під час побудови інформаційного суспільства в країнах Європи є пошук нового балансу між повним контролем з боку держави і між законами ринку. Тобто держава намагається поєднати урядові та приватні сили з урахуванням того, що участь кожної з них може змінюватися залежно від обставин. Ще у 1993 році у Резолюції ЄС було викладено підхід ролі держави у формуванні інформаційного суспільства, де вказувалося про необхідність досягнення балансу між ринковою та соціальною орієнтаціями [6, с. 41].

В основі національної політики країн Європи виділяються реальні підходи, які вироблені під час зустрічі Великої сімки у лютому 1995 року у Брюсселі [1, с. 1]:

- сприяння конкуренції у сфері розвитку телекомунікаційних технологій;
- підтримка приватного сектору та інвестицій у розвиток інформаційної інфраструктури;
- розробка гнучкого, здатного до адаптації законодавства у сфері інформатизації;
- забезпечення відкритого доступу до інформаційних мереж;
- сприяння у наданні громадянам ефективних і доступних інформаційних послуг;
- участь в обговоренні міжнародних проблем побудови глобального інформаційного суспільства.

Європейська модель веде до лібералізації інформаційно-телекомунікаційного сектору економіки. Але, разом з тим, держава не повинна втрачати своєї регулюючої функції. Саме держава, а не транснаціональні корпорації, повинна визначати поведінку суб'єктів на інформаційному ринку, попереджати його монополізацію та через законодавчі норми забезпечити вільний і рівний доступ усіх громадян до інформаційних ресурсів країни.

Як вже зазначалося, у науковій літературі, крім західної, виділяють азійську модель інформаційного суспільства. В основі даної моделі лежить альтернативний соціально-економічний розвиток регіону, конкуренція із Заходом, утвердження власних ціннісних орієнтацій, зв'язок між культурними традиціями (освіта, виробнича дисципліна, відданість корпорації, довіра, сімейна гармонія) і соціальними трансформаціями [5, с. 65].

Успіхом Японії та створення її «економічного дива» стали великі видатки на наукові дослідження та розробки. Держава надала високого значення розвитку інформаційно-ко-

мунікаційним технологіям та їх участі у вирішенні проблем соціально-культурного розвитку країни. Японія обрала собі за стратегічну мету побудову великої кількості взаємопов'язаних та сумісних телекомунікаційних мереж, розвиток програмного забезпечення та інформаційних послуг. Ці дії призвели до стрімкого розвитку інформаційно-орієнтованої діяльності Японії.

Говорячи про країни Південно-Східної Азії, які отримали назву «азійських тигрів» (Південна Корея, Тайвань, Сінгапур, Гонконг), то основу їхньої моделі складає економічне співробітництво держави та ринку. Держава безпосередньо має право втручатися у прийняття рішень у випадку великих вкладень приватного капіталу. При цьому держава активно підтримує створення національної інформаційної інфраструктури.

Формування інформаційного суспільства відбувається під впливом нового покоління інформаційних і телекомунікаційних технологій, які поєднуються з глобалізацією ринків та їх конкуренцією як в середині країни, так і на міжнародній арені. Але, разом з тим, держава повинна забезпечити гармонічне входження до інформаційного суспільства, оскільки саме вона відповідає за інтереси всього суспільства.

Завдання держави полягає у тому, щоб зрозуміло сформулювати «людський фактор» інформаційного суспільства, бо є загроза в тому, що інформаційну інфраструктуру суспільства складають технології, і у суспільстві можуть домінувати технократичні тенденції [4, с. 12].

Підсумовуючи вищевикладене, можемо зазначити, що сучасне суспільство перебуває у одному з найбільш суперечливих періодів свого розвитку. Індустріальне суспільство, яке переважало в останні десятиліття, змінюється інформаційним. Модель, яку вибирає країна під час побудови інформаційного суспільства, як правило, характеризується соціально-політичним рівнем розвитку самого суспільства. Слід зауважити, що далеко не всі країни підготовлені до переходу на нову стадію розвитку людства. Нові інформаційно-комунікаційні технології набувають вирішального значення для підвищення конкурентоспроможності економіки, розширення їх можливостей інтеграції у світову систему господарства, підвищення ефективності державного управління і місцевого самоврядування.

Хоча процес інформаційних перетворень у світі невідворотний, він притаманний не всім країнам. Найбільш прогресуючими країнами на цьому шляху є США, країни ЄС, Японія. Саме вони першими зрозуміли переваги, які надасть їм упровадження інформаційних підходів.

Перед Україною стоїть завдання реалізації заходів, які би були направлені на формування інформаційного простору. Під час розробки стратегії щодо переходу до інформаційного суспільства Україні необхідно враховувати світовий досвід та зміни, які постійно відбуваються у світі. Україна повинна вирішити проблеми створення системи національних інформаційних ресурсів, підвищення стану інформаційної незалежності країни, розвитку виробничої інфраструктури та забезпечення населення необхідною інформаційною продукцією, що безперечно підвищить інформаційну культуру громадян.

Також інформаційне суспільство повинно покращити роботу всіх гілок влади, надати оперативності в роботі державним службам у взаємодії з громадянами під час вирішення складних питань.

Першочергове завдання, яке має здійснити Україна для успішного переходу до інформаційного суспільства – це створення та впровадження відповідної законодавчої бази, яка б включала в себе міжнародні стандарти. Це дозволить державі розміщувати акценти на першочергових сферах розвитку з метою підвищення рівня інформаційних можливостей. Також необхідно проаналізувати стратегії країн, перейняти позитивний досвід побудови інформаційного суспільства і адаптувати його до національних умов розвитку.

Список використаної літератури:

1. Вершинская О.Н. Существующие модели построения информационного общества / О.Н. Вершинская // Информационное общество, 1999. – вып. 3. – С. 53-58.
2. Кобринь Т. Інформаційна політика Фінляндії в умовах глобалізації // Політичний вісник. – К., 2007. – № 30. – С. 389-400.
3. Макаренко Є.А. Міжнародна інформаційна політика: структура, тенденції, перспективи : дис. ... на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук, спец. 23.00.04 «Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку» / Євгенія Анатоліївна Макаренко; Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Київ, 2002. – 475 с.
4. Мелюхин И.С. Информационное общество: проблемы становления и развития (философский анализ): дисс. ... д-ра филос. наук / И.С. Мелюхин. – М., 1997. – 279 с.
5. Скалацький В.М. Концептуальні побудови та практичні моделі інформаційного суспільства // Гуманітарний часопис. – 2012. – № 4. – С. 62-69.
6. Чернов А.А. Глобальное информационное общество: сущность, этапы становления, перспективы интеграции России: дисс. ... на соискание ученой степени кандидата политических наук, спец. 23.00.04 «Политические проблемы международных систем и глобального развития» / Андрей Анатольевич Чернов; Дипломатическая академия МИД России. – Москва, 2002. – 180 с.

THE STATE POLICY EFFICIENCY IN DEVELOPING INFORMATION SOCIETY**Ivan Olefir**

*Open International University of Human Development “Ukraine”,
Department of Social and Political Sciences, Globalistics and
Social Communications
Lvivska str., 23, 03115, Kyiv, Ukraine*

This article looks at examples of leading countries in the world that have achieved the highest results in building an information society. Each country implements approaches to building an information society, depending on the economic, spiritual, cultural and religious characteristics of the state. The development of the information society in each country depends on the policy pursued by the state in the field of informatization. Although the level of development of the information society that is observed in Ukraine in comparison with other leading countries is insufficient, Ukraine has all the opportunities and potential to ensure the development of the information society at the level that meets the requirements of today.

Key words: Information society, models information society, informatization, scientific and technological progress.